

היתר מאכלות אסורות במלחמה

ראשי פרקים:

א. הקדמה

ב. מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן לגבי מאכלות אסורות במלחמה

ג. שורש המחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן

ד. שיטת הרמב"ם - ג' אפשרויות

1. טרדת המלחמה

2. היתר של פיקוח נפש

3. היתר מדין 'אשת יפת תואר'

ה. קושיית הפרשת דרכים

ו. סיכום הדברים

***

א. הקדמה

כל מלחמה, גם העתירה במודיעין מוקדם, מלאה בהפתעות מצד האויב. על החיילים להיות מוכנים לכל תרחיש ולכל תקרית בהן האויב עלול לתקוף. לא אחת קרה שאספקת המזון לחיילים לא הגיעה ונוצר מחסור במזון. לעתים, לאחר השתלטות על בית בשטח האויב, מצוי ביד החיילים מזון שאינו כשר, ועולה השאלה האם יכולים הם להשתמש במזון זה¹. נציין, כי לא נתייחס לדברים מבחינת לקיחת שלל, אלא מצד אכילת מאכלות אסורות.

¹ ביבליוגרפיה נבחרת לנושא זה: שו"ת היכל יצחק (הרצוג), או"ח סימן מב; ערכים בזמן מלחמה, עמ' 214; שו"ת ציץ אליעזר, חלק יח סימן ע; רפואה מציאות והלכה (הלפרין), סימן יב; שיעורי דרך חיים מסכת ראש השנה, סימנים לב-לד; כתלנו יא, עמ' 77; מורשה ה, עמ' 34; מורשה ט, 132;

ב. מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן לגבי מאכלות אסורות במלחמה

על דבר אכילת מאכלות אסורות במלחמה כתב הרמב"ם (מלכים ה, א):

חלוצי צבא, כשיכנסו בגבול הגוים ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן.

מדברי הרמב"ם נסיק:

- א. היתר מאכלות אסורות נאמר לחיילי הצבא בלבד.
- ב. היתר מאכלות אסורות נאמר רק בזמן רעבון וכשאינו מוצא מה לאכול.
- ג. בשונה מדעות חולקות (שנראה לקמן), היתר מאכלות אסורות נאמר בכל המלחמות ולא דווקא במלחמה על כיבוש ארץ ישראל בזמן יהושע בן נון.

נושאי הכלים על הרמב"ם (רדב"ז וכס"מ) ציינו שמקור דבריו לקוח ממסכת חולין יז ע"א. בגמרא שם הובאה מחלוקת: רבי ישמעאל סבר שבני ישראל במדבר הוצרכו לשחוט את בשר התאוה, ורבי עקיבא סבר שהותר להם הבשר אף ללא שחיטה (בשר נחירה). רבי ירמיה הסתפק למ"ד שהותרו לאכול בשר נחירה, האם כאשר הגיעו לארץ ובידיהם בשר כזה, היה מותר לאכלו או לאו. גמרא התקשתה בנוגע לאיזה זמן רבי ירמיה הסתפק, שכן אם מדובר על שבע שנות הכיבוש, הרי אפילו חזיר הותר להם! ובגמרא שם הובאו שני תירוצים:

לישנא קמא - ודאי שהותר בשר נחירה, שכן בשר חזיר הותר להם, וכל ספקו של רבי ירמיה הוא רק לאחר שבע שנות הכיבוש.

לישנא בתרא - הספק נאמר גם על זמן הכיבוש עצמו, וההסתפקות היא האם האיסורים שהותרו כוללים את מה שקיבלו מן הנכרים בלבד, או שמא גם מה שהיה בידם מישראל.

ובלשון הגמרא:

בעי רבי ירמיה: אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ, מהו? אימת? אילימא בשבע שכבשו, השתא דבר טמא אישתרי להו, דכתביב: "ובתים מלאים כל טוב!" ואמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב: כתלי דחזירי, בשר נחירה מבעיא?! אלא לאחר מכאן; ואיבעית אימא: לעולם בשבע שכבשו, כי אשתרי להו - שלל של עובדי כוכבים, דידהו לא אישתרי; תיקו.
רואים מכאן, כדברי הרמב"ם, שבזמן מלחמה אפילו "כתלי דחזירי" הותרו.

בספר דברים (ו, י-יא) נכתב:

וְהָיָה כִּי יִבְיָאָה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדֹלוֹת וְטֹבַת אֲשֶׁר לֹא בְּנִיתָ. וּבְתֵימִים מְלֵאִים כָּל טוֹב אֲשֶׁר לֹא מְלַאֲתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתָּ וְאֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ.

על הפסוק דלעיל, אותו הביאה הגמרא כסמך להיתר מאכלות אסורים בזמן כיבוש הארץ, כתב הרמב"ן שיטה שונה משיטתו של הרמב"ם, ולו שלוש טענות מרכזיות כנגד הרמב"ם:

א. היתר מאכלות אסורות נאמר לכל העם ולא רק לחלוצי הצבא, וכך מורה פשט הכתוב.

ב. היתר מאכלות אסורות נאמר לאו דווקא בזמן רעבון, אלא לכל אורך המלחמה.

ג. היתר מאכלות אסורות נאמר דווקא במלחמת כיבוש הארץ ולא לאחר מכן.

וכך כתב:

ואין זה נכון, שלא בשביל פיקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין. וכן יין נסך שהזכיר אינו אמת, שבכל איסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה ותקרובת שלה הכל אסור, שנאמר (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא". ואם לא נתכוון הרב אלא להתיר סתם יין במלחמה, וכי למה הוצרכנו לדבר זה, איסורי תורה הותרו גזרות של דבריהם יהיו אסורות.

בדברי הרמב"ן יש קולא וחומרא ביחס לדברי הרמב"ם. בעוד הרמב"ם מתיר אכילת מאכלות אסורות רק לחיילים, ורק בזמן מחסור במזון, הרמב"ן סובר שהיתר הוא כוללני לכל העם ואפילו שלא בזמן מחסור. מאידך, הרמב"ם סבור שדין זה שייך בכל מלחמה ומלחמה ולא רק במלחמת יהושע בכיבוש הארץ. ובנוסף, הרמב"ם מתיר שתיית יין נסך, משא"כ לדעת הרמב"ן.

ג. שורש המחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן

בחידושי רבי חיים מבריסק (בסטנסיל) הובא בשם הגרי"ז הסבר בשורש המחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן. הרמב"ם הבין כי המלחמה היא "המתיר", ולפיכך רק יוצאי הצבא הם מותרים, ורק בזמן שיש מחסור במזון העלול לסכן את המלחמה הותרו האיסורים. ועל זה הדרך התיר בשאר מלחמות, והתיר גם כן יין נסך. במילים אחרות, יש כאן היתר מיוחד ל"גברא" היוצא למלחמה.

אמנם הרמב"ן סובר, שההיתר הוא מצד כיבוש הארץ בזמן יהושע, ומה שהותר הוא ללא קשר למלחמה, אלא בכיבוש הארץ היה היתר ספציפי ומיוחד עבור כל מה שנכנס תחת "ובתים מלאים כל טוב". כלומר, יש היתר בכל חפצא וחפצא של איסור הנמצא בבתי הנכרים, אלא שיש לה גדרים משלה ולכן עבודה זרה ויין נסך לא הותרו. לפי זה, יובן מדוע ההיתר שייך בכל ישראל ולא דווקא בחיילים, ומדוע אפילו שלא בשעת רעבון יותרו לאכול - משום שיש כאן היתר המבוסס על הנאמר בפסוק: "והיה כי יבאך ה' אלוקיך אל הארץ...".

ד. שיטת הרמב"ם - ג' אפשרויות

ראינו לעיל את דברי הרב מבריסק, שהגדיר שלרמב"ם יש היתר מצד עצם המלחמה ולפיכך רק היוצאים למלחמה מותרים במאכלות אלו. אולם יש לחקור מאין שואבת המלחמה את כוחה על מנת להתיר איסורים. ונראה שעומדות לפנינו ג' אפשרויות שמתבררות מתוך דברי חכמי הדורות.

1. טרדת המלחמה

האפשרות הראשונה להיתר היא בשל הטרדה ובשל הדאגה לביטחון החיילים. דהיינו, התורה התירה לחייל שלא לטרוח אחר אוכל כשר, משום שהטרחה והחיזור אחר אוכל כשר עלולים להסיט את לבו ומחשבתו מן המלחמה. על החייל להיות מרוכז בקרב ותו לא. ולפיכך כותב הרמב"ם, שבמקום שאין בנמצא אוכל כשר מותר לו לאכול אוכל לא כשר. ממילא עולה, שלשאר היושבים בעורף שאינם עסוקים במלחמה אין היתר כזה.

אפשרות זו מפורשת בדברי המאירי בסוגיה בחולין:

ומכל מקום, כשהיו **טרודים במלחמה** ובכבוש הארץ הותרו לאכל בשעת הדחק כל שהיו מוצאים בשלל נבלות וטרפות אפי' קדלי דחזירי... ולא הותרו אלא בשל שלל גוים ובשעת הדחק ובזמן **טרדת המלחמות**, כגון שבע שכבשו. וכן לדורות - כל זמן שהמלך נלחם, אפי' מלחמת רשות, כשיכנס חלוץ הצבא בגבול הגויים וישלם, כל שבשעת הדחק כלומר **שאינם מוצאים בכדי ספוקם** מותרין בכל שימצאו שם, אפי' יין נסך.

גם בדברי הרדב"ז על הרמב"ם אנו מוצאים כעין זה:

דלעולם במלחמת שאר העמים איירי ולא איירי שהם מסוכנים אצל הרעב, אלא **שאינם צריכין לטרוח לבקש מאכל היתר. כיון שנכנסו לגבול העמים אם ילכו לבקש מאכל היתר יקומו עליהם העמים**, ודמיא להא דאמרין צרין על עיירות של העמים ואפי' בשבת. אבל קודם שיכנסו לגבול הרי הם כשאר כל אדם.

הנה לנו, שמדברי הרדב"ז מוכח שאם לא נתיר אכילת מאכלות אסורות בשעת הדחק, החיזור אחרי אוכל כשר עלולים להיות לנו לרועץ.

2. היתר של פיקוח נפש

טעם נוסף לדברי הרמב"ם שהתיר רק לחלוצי הצבא, הוא משום פיקוח נפש. יתכן מאוד כי האפשרות אותה הבאנו לעיל, משום טרדה, זהה לכאן - ששניהם בסופו של דבר יש בהם משום חשש פיקוח נפש, אולם יש הבדל דק. לעיל הדגש הוא שמלבד הפיקוח נפש, יש כאן פגיעה במחשבה של הלוחם העלולה להגרם כתוצאה מחיפוש אחר אוכל כשר. עתה יש לומר, שהפגיעה היא ביכולת הפיזית של הלוחם, ובחשש לחייו, שאם לא יאכל בשעה זו הוא עלול להגיע לסכנת מיתה.

יש לציין, כי על הצד שמדובר בהיתר של פיקוח נפש, לא מדובר בפיקוח נפש ברור, שכן במצב כזה הכל הותר חוץ מג' עבירות, אלא מדובר בחשש עקיף של פיקוח נפש. כלומר, הרמב"ם מסביר שהיות ובמלחמה יש סיכוי גבוה שיגיעו למצב של פיקוח נפש, "הקדימו תרופה למכה" והתירו לאכול מאכלות אסורות.

ראינו לעיל, שהרמב"ן חולק להדיא על ההבנה שההיתר נובע מפיקוח נפש או רעבון. לשיטתו, כל זמן שיש מלחמה האיסורים נדחים, בין לחיילים ובין לאזרחים.

בעל התורה תמימה (על הפסוק, הערה סז) מנמק את שיטת הרמב"ם בדרך הבאה. לגמרא שתי תשובות כיצד הסתפק רבי ירמיה האם בני ישראל הותרו באכילת בשר נחירה בהכנסם לארץ, שכן הותרו אף באכילת "כתלי דחזירי".

א. בלישנא קמא, הספק הוא על השנים שלאחר שבע שנות הכיבוש.

ב. בלישנא בתרא, הספק הוא גם על שבע שנות הכיבוש, רק שיש להסתפק האם רק שלל הנכרים הותר או שמא גם הבשר אותם הביאו מהמדבר.

עפי"ז כתב התורה תמימה, שללישנא הראשונה משמע, שבתוך שבע השנים אין חילוק בין בשר ישראל לבשר הנכרים, וזה וזה הותרו. יסוד ההיתר של הלישנא קמא הוא משום פיקוח נפש, ולכן גם בשר ישראל שאינו כשר הותר אבל רק לחיילים שיסייע להם להלחם. מאידך, מהלישנא בתרא עולה כי רק שלל הנכרים הותר, משום שיש כאן היתר מיוחד לעת הביאה לארץ וכדברי הרמב"ן, וממילא ההיתר נוגע בין לחיילים ובין לאזרחים.

וכך כתב:

וצ"ל בבאור שני הלשונות, דהלשון שהותרו רק איסורי הגוים הוא גזירת התורה שהותר שלל הגוים שבא"י, **ולהלשון שבכלל הותרו איסורים לאותה שעה ואפילו איסורי ישראל הוא מטעם דשעת מלחמה הוא שעת סכנה והדבר נוגע לפיקוח נפשות**, ולפי"ז לא רק במלחמת א"י הדין כן, אלא גם בכל מלחמות, ולא לעולם הותר, **אלא רק במקום שיש לחוש לסכנת נפשות**, והיינו היכי דלא אפשר להשיג מאכלי היתר, ודו"ק בזה.

יש להעיר שלפי דברי התורה תמימה הרמב"ם פוסק כלישנא קמא, והוא מקרה חריג, שכן בד"כ פוסקים כלישנא בתרא. וצ"ע.

על כל פנים, מדברי התורה תמימה אנו למדים כי ההיתר כאן הוא היתר אשר בא למנוע מצב של פיקוח נפש.

ברם, מדברי הכסף משנה על הרמב"ם, אנו למדים כי ההיתר אינו קשור כלל לפיקוח נפש, אלא יש כאן היתר מיוחד הנעוץ במלחמה עצמה. הוכחתו של הכסף משנה היא שאם אכן ההיתר נובע מפיקוח נפש, איזה חידוש יש בדברי הרמב"ם? הרי הרמב"ם כבר כתב במקום אחר (הלכות מאכלות אסורות יד. יג) שמפני פיקוח נפש הותרו מאכלות אסורות! ועוד, מדוע ההיתר נאמר רק לחלוצי צבא ולא לכל העם, וכי היושבים בעורף אינם מותרים בזמן פיקוח נפש?! וכך כתב:

ואין כוונתו במי שהוא מסוכן מחמת רעבון, דהא פשיטא ואפילו אין מחלוצי צבא נמי, אלא כשתאב לאכול ולא שכיח ליה היתרא.

אין אנו באים לומר שגם הכס"מ סבר שיש כאן היתר משום אשת יפת תואר (כמבואר לקמן). שכן זה לא הוזכר בדבריו כלל. אמנם בהחלט רואים בדבריו כיוון אחר בהיתר, שאינו קשור לפיקוח נפש, היתר שנאמר בזמן שתאב לאכול והוא מצד עצם המלחמה.²

3. היתר מדין 'אשת יפת תואר'

בעל האור שמח מסביר את דברי הרמב"ם בהתאם להיתר אשת יפת תואר - אם אשת יפת תואר הותרה משום שדברה תורה כנגד יצר הרע, הרי שגם מאכלות אסורות הותרו מאותה סיבה. על פי זה, דוחה האור שמח את דברי הרמב"ן, שהקשה על הרמב"ם הכיצד התיר שתיית יין נסך, והרי זה בכלל ג' עבירות שלא הותרו גם בפיקוח נפש. מסביר האור שמח, שכשם שאשת יפת תואר הותרה ויש בה משום איסור גילוי עריות, כך גם הותרה שתיית יין נסך שיש בה משום איסור עבודה זרה.

וכך הוא כותב בקצרה:

וזה תקרובות ע"ג, אף על גב דבהו נאמר יהרג ואל יעבור... מדמה רבינו לבוועל אשה בגיותה דגם כן קנאין פוגעין, והוי ג"ע ויהרג ואל יעבור, ואפ"ה הותר, כן כאן לכשירעב הותר...

לא רק בדברי האור שמח אנו מוצאים את הדברים הנ"ל, אלא גם בדברי המהר"ץ חיות (חולין יז ע"א) אשר דייק כן מסמיכות ההלכות ברמב"ם, שהרמב"ם הצמיד הלכה זו של היתר מאכלות אסורות (הלכה א) להלכה של אשת יפת תואר (הלכה ב). סמיכות ההלכות, בצירוף מילת הקישור "וכן בועל אשה בגיותה אם תקפה יצרו", מורים כאן על שורש משותף בין השניים. וכך כתב המהר"ץ חיות:

ואולם הרמב"ם כתב כהלכה השנית "וכן בועל אשה בגיותה", דמשמע הא דהתירה התורה אכילת איסור בשעת מלחמה הוא משום דלא דברה רק נגד יצר הרע.

² ייתכן שכוונת הכס"מ היא להסבר הראשון שהבאנו, טרדת המלחמה. מכל מקום, את דבריו הבאנו כדי להוכיח אחרת מהתורה תמימה.

על פי זה נוכל להבין גם את דברי הגמרא בקידושין (כא ע"ב-כב ע"א) המסבירים את ההיתר של אשת יפת תואר על פי היתר מאכלות אסורות:

לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות.

למעשה, האור שמח והמהר"ץ חיות כיוונו לדעת הרמב"ם בעצמו, שכן בשו"ת הרמב"ם (סימן ריא, מהדורת בלאו) כתב שסיבת ההיתר של כתלי דחזירי ואשת יפת תואר חד הוא:

משום שהותר ליקחה לאשה באותה העת, ר"ל בעת הכבוש, כשהיא בגייתה, מפני שלא דברה תורה אלא כנגד היצר, כמו שהותר להם באותה העת לאכול האסורים ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי.

מדברי הרמב"ם עצמו עולה כי ההיתר לאכילת מאכלות אסורות הוא היתר מיוחד במלחמה שנאמר לחלוצי הצבא, והוא זהה להיתר אשת יפת תואר.

ה. קושיית ה'פרשת דרכים'

בעל המשנה למלך, ר' יהודה ב"ר שמואל רוזאניס, בספרו פרשת דרכים (דרך הקודש, דרוש שמיני), וכן רבי עקיבא איגר (דרוש וחידוש, מערכה ט ד"ה מזה נראה, וכן בחידושו למנחות פד ע"א) הקשו קושיה אלימתא על דברי הרמב"ם לאור העולה מן הסוגיה בגמרא.

נזכיר שהגמרא תמהה על רבי ירמיה, שאין מקום להסתפק אם בשר נחירה הותר בעת הכניסה לארץ, שכן אפילו 'כתלי דחזירי' הותרו. והנה, לפי דברי הרמב"ם עדיין יש מקום להסתפק וממילא אין קושיא על רבי ירמיה, שכן הגם שהתירו להם 'כתלי דחזירי' בשבע השנים הראשונות, ההיתר הוא רק בזמן רעבון, אבל שלא בזמן רעבון וכאשר יש להם לאכול דברים המותרים או בשאר העם ולא בחלוצי צבא, ודאי שייך להסתפק האם יש היתר בבשר נחירה. אם כן, הגמרא לא הייתה צריכה לתרץ שהספק של רבי ירמיה הוא לאחר שנות הכיבוש (לפי הלישנא קמא), אלא לתרץ שההסתפקות במקומה עומדת, בזמן שיש להם לאכול היתר או לשאר העם שאינם יוצאים בצבא.

אולם מהר"ץ חיות (שם) וכן רעק"א (שם) תירצו, שדברי הרמב"ם הם גוף התירוץ השני בסוגיה. כלומר, בהוה אמינא חשב המקשן שהכל מותר, בין בשעת רעבון ובין שלא, בין יוצאי צבא ובין העם. התירוץ הראשון הסכים עם המקשן, שבשנות המלחמה הכל הותר. אמנם, התירוץ השני סבר שגם בשנות המלחמה והכיבוש, כל ההיתר הוא רק לשלל הגויים ולא לשלל ישראל. לפי זה, אם נאמר שההיתר הוא מצד פיקוח נפש, הרי שלא מובן מדוע יש לחלק בין שלל ישראל לבין שלל נכרים. אמנם אם נאמר שההיתר הוא לא לכתחילה, אלא רק משום שדברה תורה כנגד יצר הרע ובדומה לאשת יפת תואר, נבין את ההיתר הדחוק לאכול מאכלות אסורות הוא רק בשלל הנכרים ולא בשלל ישראל, ומדוע ההיתר נאמר רק לחלוצי הצבא ולא לשאר העם.

בעל המחנה יהודה על הרמב"ם (הרב יהודה קצין, מרבני ארם צובא במאה הי"ח), נתעורר גם הוא לקושייה זו ויישבה בדרך אחרת. לטענתו, גם כאשר דור המדבר עצמו אכל בשר נחירה, לא אכל כן אלא בזמן שלא היה להם בשר שחוטה. פשוט לדעתו שאף בזמן המדבר, כאשר היה מונח לפני אדם בשר שחוטה ובשר נחירה, היה אסור לו לאכול בשר הנחירה.

וזה לשונו:

והוא שאפילו דור המדבר שהותר להם בשר נחירה בוודאי דאנן סהדי דלא הוּוּ אכלי בשר נחירה אלא דוקא בשעה שאין להם בשר שחוטה וירעבו אז הוּוּ אכלי ליה... מ"מ פירושה היינו דוקא כשירעבו ולא ימצאו מה יאכלו אלא מאכלות אלו האסורים, ודור המדבר נמי כיון שעתידה תורה ליאסר להם בשר נחירה אפילו במדבר נמי לא היו אוכלים אלא בשעה שאין להם בשר שחוטה אבל אם יש להם לא היו אוכלים בשר נחירה לפי שמכוער הדבר לאכול דבר שעתידה התורה לאסור אותו ואם יאכלו אותו בשעה שיש להם בשר שחוטה עבירה היא בידם אפילו הם במדבר...

על פי זה כותב המחנה יהודה, שכל האיבעיא בגמרא היא דווקא בזמן שאין לו מה יאכל, דפשוט שאין לומר שיהא מותר בסתמא כשיש לו. ולפיכך, קושיית הגמרא שפיר: היות והנחת היסוד היא שמדובר במקום שאין לו מה יאכל, שואל

המקשן - אם מדובר בשנת השבע, פשוט שבשר נחירה הותר, והלא אפילו דבר טמא הותר! ותירצו, שהספק הוא לאחר הכיבוש בזמן שלא הותר להם 'כתלי דחזירי', וכאן שפיר יש להסתפק בזמן שאין לו מה יאכל.

וכך כתב:

ולפי זה מאי דבעי תלמודא איברי בשר נחירה שנכנסו עמהם לארץ מהו, אי אמרינן כיון דאישתרי אישתרי או לא, הבעיא היא בזמן שאין להם בשר שחוטה וירעבו, ולהכי שפיר פריך אימת בשבע שכבשו הא אפילו קדלי דחזירי דדבר טמא הוא שרי רחמנא וממילא אפילו לנחור מותר כשירעבו ולא ימצאו מה יאכלו שהתורה התירה בשעת כיבוש.

אמנם, נראה שדבריו קצת קשים. לטענתו, כל דבר שעתיד להאסר על ישראל, הרי שגם קודם לכן הוא אסור משום כיעור. לראייתו הביא את דברי התוספות ביבמות (נז ע"א), שאף על פי שלא נצטווה עשו שלא לבוא על נערה מאורסה, הגמרא בבא בתרא מונה זאת בתור עבירה. ובלשונו:

הא קמן דאפילו מה שעתידה תורה לאסור ועדיין לא נאסר אפ"ה קורא אותו הכתוב עבירה וגינה אותו, והשתא הדברים ק"ו ומה בן נח שאינה עתידה תורה ליאסר עליו נערה המאורסה ולא בתו אפ"ה קרי ליה הש"ס עבירה, ישראל קדושים הם ועתידה תורה לאסור עליהם בשר נחירה כשיכנסו לארץ, לא כ"ש שאם יש להם בשר שחוטה במדבר לא היו אוכלים בשר נחירה מאחר שעתידה תורה לאסור להם?! ומה שהתורה התירה בשר נחירה במדבר לא היו אוכלים אותו אלא בשעה שאין להם בשר שחוטה וירעבו.

עם כל זאת, נראה שאפשר לטעון כנגד ראייה זו, שכל מה שהש"ס מתנסח וקורא לדברים מסויימים 'עבירה' משום כיעור, עוד טרם נצטוו ישראל, היינו בדברים שהמוסר טבעי של האדם סולד מהם. קשה לומר שאכילת בשר נחירה עונה על ההגדרה של "מצוה שכלית" כמו שמגדיר הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ו). לחידוד הדברים, אומרים חז"ל בתורת כהנים (אחרי מות ט, יג):

"את משפטי תעשו" (ויקרא יח, ד) - אלה הדברים הכתובים בתורה שאֵלו לא נכתבו בדין היה לכתבן, כגון הגזלות והערייות ועבודת אלילים וקללת השם ושפיכת דמים...

ודאי שאין בדברים אלה של התורה כהנים כדי לסתור את דברי ה"מחנה יהודה" באופן חזיתי, אבל העיקרון של הדברים שנמנו בתורת כהנים, הוא ש"אלו לא נכתבו בדין היה לכתבן", וקשה לתאר שהיו כותבים גם בשר נחירה אילו לא היה נכתב.

ו. סיכום הדברים

במלחמה בזמן הזה, ודאי שלדעת הרמב"ן אין שום מקום להתיר אכילת מאכלות אסורות, אם לא במקום פיקוח נפש ברור. לדעת הרמב"ם, הדבר תלוי בין הטעמים השונים ובמצבים השונים במלחמה. אם אין חשש של פיקוח נפש או טרדת מלחמה הדבר אסור, וכל ההיתר הוא מצד התגברות היצר' ואם כן' זהו היתר שנאמר 'בדיעבד'. השלחן ערוך לא עסק בהלכות מלחמה, וממילא אין בידינו הכרעה ברורה אם לפסוק כרמב"ם או כרמב"ן. בדברי בעל ערוך השלחן העתידי, (הלכות מלכים סימן עז, א-ג) משמע שהכריע כדעת הרמב"ן.